

OERPRINTSEL

PHILOGIA FRISICA

ANNO 1990

[1992]

"Aspetti e nomenclaturproblemi"

pp. 99-61

Aspekt en nomenynkorporaasje

S. Dyk

Yndianetalen, mar dy net allinnich, binne der bekend om dat se in ferskynsel hawwe dat nomenynkorporaasje neamd wurdt. Dat ferskynsel kin yllustrearre wurde oan bygelyks it Onondaga, dêr't fan de farianten yn (1) de b-sin ynkorporaasje sjen lit:

- (1) a. wa'hahninú? ne? oyEkwa?
TNS.3sg.3N.buy.ASP ART 3N.tobacco.NM
'He bought the tobacco'
b. wa'hayEkahní:nu?
TNS.3sg.3N.tobacco.buy.ASP
'He bought tobacco' (út Rosen 1989:295)

De sinnen fan (1) ha in pear opfallende ferskillen. Sa stiet yn 'e a-sin it direkt objekt rjochts fan it tiidwurd, en yn 'e b-sin lofts. Yn 'e b-sin stiet der boppedat neat tusken it objekt en it tiidwurd: de tiidwurdprefiksen lykje om sa te sizzen in eintsje opskood te wêzen. Dat is oars yn 'e a-sin, dêr't we noch in lidwurd en in affiks tusken beide stammen fine. De stavering stipet de konklúzje dat tiidwurd en objekt yn 'e a-sin twa aparte wurden útmeitsje, en yn 'e b-sin net mear. Sa't oan 'e Ingelske oersetting fan Rosen te sjen is, liket der tusken beide sintsjes ek in subtyl betsjuttingsferskil te bestean. It wichtichste doel fan dit stik is om nei te gean wat dêr de achtergrûn fan wêze kin. Sa sil bygelyks besjoen wurde moatte hokker rol oft de ôfwêzigens fan in lidwurd hat yn 'e betsjuttingsferskowing en yn it ûntstean fan formaasjes lykas dy yn (1b).

Lykas al sein wurdt it ferskynsel yn (1b) nomenynkorporaasje neamd: in nomen, altyd in argumint fan it tiidwurd, foarmet mei dat tiidwurd ien morfologyske ienheid, argumint en tiidwurd binne gearraand ta ien wurd. Yn 'e literatuer oer it ûnderwerp hat oant no ta benammen de derivaasje fan soksoarte formaasjes omtinken krigen, mar immen as Mithun (1984) lit har ek frij wiidweidich út oer de betsjuttingskant, bygelyks:

"Since incorporated objects are non-referential, and thus non-individuated, these constructions are generally used to describe activities or events whose patients are neither specific nor countable - e.g. habitual, ongoing, or projected activities; those done by several people together; or those directed at a non-specific part of a mass" (s. 850),

of

"The compound is more than a description; it is the name of an institutionalized activity or state. The IN [= incorporated noun, S.D.] loses its individual salience both semantically and syntactically. It no longer refers to a specific entity; instead it simply narrows the scope of the V. It is thus unaccompanied by markers of definiteness or number, or by demonstratives" (s. 856).

Hoewol net ûnkrekt, binne dy beskriuwings dochs frijwat ympressjonistysk. Men soe it leafst sjen dat de semantyske eigenskippen ôflaat waarden fan 'e formele eigenskippen fan 'e konstruksje. Dat docht se foar in part ek wol, se ûnderstelt dat nomenynkorporaasje in leksikaal proses is, en dêrútwei dat it ynkorpoarre nomen net referinsjeel is. Mar it ûngelokkige is, dat de leksikale status fan nomenynkorporaasje nochal wat oer wreaun en skreaun is, al foar Mithun har publikaasje (sjoch Saddock 1980), en alhielendal dêrnei (bygelyks Saddock 1986 en Baker 1988). No giet it yn it bestek fan dit artikeltsje fierstentefier om jin yn it leksikon-syntaksis-debat te jaan, mar dat is boppedat net nedich om op formele grûnen dochs wat oer de semantyk konkludearje te kinnen. We kinne dêrfoar ta mei in neiere skôging fan 'e foarm fan it ynkorpoarre nomen, en, yn gearhing mei it tiidwurd, fan 'e aspektuele eigenskippen fan 'e kombinaasje.

Ik soe dat dwaan wolle oan 'e hân fan it Frysk. Dêrfoar moat dan alderearst fansels al oantoand wurde dat it Frysk ek nomenynkorporaasje hat. Dat leit misken yn 'e earste opslach net fuortendaliks yn 'e reden. Mithun sels bygelyks behannelet in grut tal talen, mar dy sitte út in westersk perspektyf wei besjoen allegearre yn 'e eksoatyske sektor. En at jo allinnich op 'e autoriteit fan 'e bekende Amerikaanske taalkundige Edward Sapir ôfgean soene, dan koene jo de hope hast wol farre litte:

"It so happens in English, as in most or all Indo-Germanic languages, that verbs of the type "song-write" or "steam-run", that is, compound verbs in which the first member of the compound is a noun, are not readily formed or are not formed at all" (Sapir 1911:256)

Dochs hâldt Sapir yn syn formulearring in lyts slachje om 'e earmtakke, en ik soe no sjen litte wolle dat er dat mei rjocht en reden dien hat. Ommers, yn it Frysk lykje sinnen as (2) en (3), dêr't wy mei gearsette tiidwurden te krijen lykje te hawwen, skoan mooglik:

- (2) Heit is nei de polder te *bitewjudzjen*.
- (3) Buorman *jerappeldolt* al fan fan 'e moarn fiif oere ôf.

Tiidwurd en objekt binne yn dizze foarbylden oaninoar skreaun, mar dat is fansels wat al te swak om as bewiis tsjinje te kinnen dat wy hjir mei gearsette wurden te krijen ha. Ik soe dêrfoar graach wat hurdere, formele oanwizings bybringe wolle. De earste trije dêrfan binne net wanlyk oan wat we yn 'e Onondagasintsjes al tsjinkaam binne:

- a. Yn finite haadsinnen stiet, sa't we yn (3) al sjoen ha, it objekt lofts fan it tiidwurd, wylst de normale posysje yn datsoarte sinnen rjochts is:

- (4) Buorman dolt de jerappels.

De syntaktysk ôfwikende folge yn (3) komt lykwols kreas yn 't lyk mei wat yn 't Frysk ornaris yn gearsettings te rêden is, dy't ommers kreas Williams (1981) syn Right Hand Head Rule folgje. It haad, it tiidwurd *dolle*, komt alsa rjochts te stean, en it net-haad, it nomen *jerappel*, lofts.

b. It argumint mei gjin determinearders by him ha:

(5) *Heit is nei de polder te de bitewjudzjen.

c. Der mei gjin oar leksikaal materiaal tusken it argumint en it tiidwurd yn stean:

(6) a. *Heit wol moarn bite net wjudzje.

b. Heit wol moarn de biten net wjudzje.

(7) a. *Heit wol moarn bite - se waakse oars bêst - wjudzje.

b. Heit wol moarn de biten - se waakse oars bêst - wjudzje.

d. Telwurden, foar- of neibepalings binne útsletten:

(8) *Heit is nei de polder te tûzen bitewjudzjen.

(9) *Heit is nei de polder te grouwe bitewjudzjen.

(10) *Heit is nei de polder te bite mei in hege opringst wjudzjen.

De restriksje ferfalt oars fierhinne at de bepaling en it nomen ien semantyske ienheid (bygelyks *reade biten*) foarmje:

(11) Heit is te reade bitewjudzjen

e. It argumint mei gjin meartalsmorfeem ha:

(12) *Heit is nei de polder te bitenwjudzjen / te jerappelsdollen.

f. Der kinne har fonologyske ferskynsels, lykas ferkoarting of brekking, foar-dwaan dy't wol yn gearsettings foarkomme, mar net by losse arguminten:

(13) in aai [a:i] sykje --- ai[ai]sykje

(14) in pipe [pi:pə] smoke --- pyp[pip]smoke

(15) in stien [sti.əm] bikje --- stien[stjIm]bikje

g. It tiidwurd of it nomen meie út 'e NV-gearsetting net ferpleatst wurde:

(16) a. *Heit [wjuddet]_i moarn bite t_i.

b. Heit [wjuddet]_i moarn de biten t_i.

(17) a. *[Bite]_i wol heit net t_i wjudzje.

b. [De biten]_i wol heit net t_i wjudzje.

Men soe dy beheining oars ek beflappe kinne ûnder wat by (c) al sein is.

h. By negaasje moat *net* brûkt wurde; *gjin*, dat in NP negearret, is útsletten:

(18) a. Heit wol net / *gjin bitewjudzje.

b. Heit wol gjin biten wjudzje.

De útkomsten fan boppesteande testen wize derop dat it argumint mei it tiidwurd ien wurd útmeitsje kin, en dêrmei dat yn it Frysk nomenynkorporaasje bestiet. Dat argumint fungearret yn 'e foarbyldsintsjes hieltiten as direkt objekt. Foar de ienfâld sil ik my hjirre fierders ek ta dy funksje beheine, ek al liket it net útsletten dat yn it Frysk soms nomina út PPs wei ynkorparearre kinne.

Oant no ta is de ynkorporaasje benammen oantoand foar *te*-ynfinitiven. Komt it ferskynsel ek foar yn oare syntaktyske omkriten? It antwurd is ja, ek al moat dat mei de nedige nuansearrings jûn wurde. Wêr't it ek hiel maklik kin, binne de *oan it*-konstruksje en alle soarten fan nominalisaasjes. Hjir komme in stikmannich foarbylden:

- (19) Heit is oan it jerappeldollen.
- (20) It jerappeldollen is foar heit in hiele put.
- (21) Bitewjudzje docht er leaver as jerappeldolle.
- (22) Heit hat it mier oan jerappeldollen.

Om wat in yndruk te krijen haw ik de earste dielen fan it WFT trochnoaske, en dan komme jo de weareld foarbylden yn boppeneamde konteksten tsjin. It docht dan wat frjemd oan dat de rispinge oan sintsjes dêr't it gearsette tiidwurd finyt of in mulwurd is, mar tige beheind is. Foar it fuortsettend mulwurd is dat net sa niver, dat is yn teksten útsoarte al net botte frekwint. Mar foar de oare soene men folle heger oantallen ferwachtsje. Ik sis net dat sokke gefallen net foarkomme of net foarkomme kinne, yn (3) binne we al in foarbyld tsjinkaam, mar de mannichten binne lyts, en faak is der ek wat bysûnders mei te rêden. En krekt dat kin ús op it spoar sette fan in wichtige semantyske eigenskip fan 'e Fryske nomenynkorporaasje.

Om my mar ta it finite gebrûk te beheinen, in keale proposysje liket net goed te wolle, der moat eins in bepaling by om de sin oannimlik te meitsjen.¹ Sa heart (23) jin bygelyks net hielendal lekker yn 'e earen:

- (23) ?Heit jerappeldolt

wylst (24) hiel wat better yn jin del wol:

- (24) Heit jerappeldolt fan fan 'e moarn fiif oere ôf.

Sokke bepalings as *oerenlang*, *alle sneontemoarnen* of *oant fiif oere ta* smite ek folle akseptabeler resultaten op. It binne allegearre tiidbepalings, om krefter te wêzen, deselden dy't in doer oantsjutte. Tafallich is dat net, sa't fierderop bliken dwaan sil; de sinnen mei in ynkorparearre objekt binne ynherint al doeroantsjuttend, se hawwe mei oare wurden duratyf aspekt. Mar foardat we dat benei komme kinne, moat der earst wat yn syn algemienens oer aspekt sein wurde.

Fanwegen syn relative bekendens en didaktyske hantearberens nim ik yn myn behanneling fan aspekten de yndieling fan Vendler (1967) as útgongspunt, ek al binne dêr alle mooglike soarten fan krityk op mooglik (sjoch byg. Verkuyl 1989). Vendler makke foar de oantsjutting fan 'e temporele struktuer fan situaasjes in yndieling yn fjouweren:

- (25) *States*; byg. "haatsje".
Activities; byg. "kuierje"
Accomplishments; byg. "in boat bouwe"
Achievements; byg. "ûntdekke"

Fan dy fjouwer klassen is mei help fan parameters in krúsklassifikaasje te meitsjen, dy't - sa't wy sjen sille - fuortendaliks fan belang blykt te wêzen foar it al of net mooglik wêzen fan nomenynkorporaasje yn it Frysk (sjoch ek Hoeksema 1984).

De foarste wichtige eigenskip is net yn ien wurd helder te omskriuwen, mar hat te krijen mei de fraach oft der al of net in ûntwikkeling, in feroaring, in proses yn 'e troch it tiidwurd oantsjutte hanneling sit. Dêr liket lykop mei te gean (Dowty 1979) de al of net oanwêzichheid fan agentiviteit en sels fan in dúdlik wollen fan 'e kant fan it subjekt. It docht bliken dat states en achievements negatyf foar dizze parameter kwalifisearre binne. Yn

- (26) Piter hatet de juffer

sit yn Piter syn haatsjen gjin fierdere ûntwikkeling, alteast dat wurdt net troch it tiidwurd *haatsje* ymplisearre. Jo haatsje immen of jo haatsje immen net, dêr is it eins mei sein, in yngripen fan 'e kant fan 'e hater is gjin sprake fan. Sokssawat jildt ek foar achievements, wat taskreaun wurde kin oan it momintane karakter fan dy klasse. Yn

- (27) Jan ûntdekt in kwartsje tusken de stuurren

sit ek gjin ûntjouwing yn 'e hanneling en ek gjin wollen fan 'e kant fan Jan. Jo soene sizze kinne dat yn dizze beide klassen it subjekt net sels yn it barren yngrypt, mar dat it him oerkomt.

It docht bliken dat de beide Vendlerklassen dy't gjin feroaring yn 'e hanneling sjen litte, ek gjin nomenynkorporaasje talitte. De betrouberste omkrite om dat sjen te litten is wierskynlik dy mei nominalisearring, omdat it derop liket dat *te*-finitiven en de *oan it*-konstruksje fan harsels altiten al om in proses freegje:

- (28) *Buorman syn hûnehaatsjen fernuvere him
 (29) *Jan syn kwartsjeûntdekken wie in fikse ynstruier

Nijsgjirriger as de states en de achievements binne de beide oerbleaune klassen, 'activities' en 'accomplishments', benammen omdat se meiïnoar in ferbining ha dy't foar nomenynkorporaasje fan direkt belang is. Om activities fan accomplishments te ûnderskieden ha wy in oare parameter nedich, dy't nammers ek states fan achievements ôfgrinzget. It ûnderskie giet op Aristoteles werom², en hat dermei te krijen oft it troch it tiidwurd oantsjutte barren al of net as ôfsletten beskôge wurde moat. De foarstellingswize ymplisearret dus dat der in skoft is dat it barren trochgiet, mar dat dat ek wer ophâldt. Yn in accomplishment as

- (30) Jan ferve it stek

sit om sa te sizzen in ophâlden fan 'e hanneling ynbakt, te witten at it hiele stek yndied ferve is. Sokssawat jildt ek foar achievements; sagau at Jan yn (31):

(31) Jan ûntdekt in kwartsje tusken de stuurren

it kwartsje fûn hat, is it mei it ûntdekken ek dien. Fanwegen it momintane karakter fan achievements soe men faaks noch better sizze kinne dat barren en ôfsluten dêr gearfalle.

Mei states en activities leit dat mei it ôfsluten oars. Yn

(32) Piter hatet de juffer

(33) Buorman en buorfrou kuierje

kin it haatsjen en kuierjen ûneinich trochgean. Fansels witte wy wol dat Piter ea wolris de fuotten útstekke sil, en dat buorman en buorfrou der op 't lêst ek wol by delfalle sille, mar *lingwistysk* binne dy gegevens net fan belang. By it as net ôfsletten presintearjen fan in barren prate wy fan duratyf aspekt; it tsjinoerstelde hjit fan terminatyf aspekt.

Dowty (1979, 56-58) jout in hiele rige om activities fan accomplishments, of algemiener om net-ôfsletten ekspresjes fan ôfslettene te ûnderskieden, dêr't ik twa fan útpikke sil. De yn 'e literatuer faakst tapaste en minst bediskusjearre is dy, dy't gebrûk makket fan ferskillende soarten adverbia. Yn it Ingelsk wurde dêrfoar bepalingen mei *in* (ôfsletten) foar *for* (net-ôfsletten) foarinoar oer set. Sa krije jo dus

(34) a. They walked for an hour (activity)

b. *They walked in an hour

(35) a. John painted a picture in an hour (accomplishment)

b. *John painted a picture for an hour

Yn it Frysk soene wy mei ynkorporaasjetiidwurden in soartgelikense test útfiere kinne:

(36) a. Heit jerappeldolde oerenlang

b. *Heit jerappeldolde yn in oere

De twadde test makket gebrûk fan in spesifike ymplikaasjerelaasje, dy't yn it ophâlden mei in hanneling bebakt sit. Dowty jout as foarbyld it pear:

(37) a. John stopped painting the picture.

b. John stopped walking.

Ut (37b) kinne we konkludearje dat John ek wier oan it kuierjen west hat, wylst út (37a) net folget dat er it skilderij skildere hat: hy kin foar it klearkommen opholden wêze. De positive ymplikaasje is yn it Frysk wol oanwêzich by nomenynkorporaasje. Yn

(38) Heit hold op mei jerappeldollen

leit besletten dat er ek wier jerappeldold hat.

De testen wize dus út dat nomenynkorporaasje annéks is mei duratyf aspekt, en kombinearre mei de earder besprutsen parameter komme we der op út dat ynkorporaasjetiidwurden activities binne. De grutte fraach is no fansels hoe't it komt dat sokke tiidwurden net ôfsletten binne. En oarsom, hoe komt it dat in net ôfsletten barren ynkorporaasje fan it objekt ta gefolch hawwe kin?

Foar activities haw ik oant no ta hieltyd mar ien foarbyld brûkt, it yntransitive tiidwurd *kuierje*. Dat ferskilt fan ynkorporaasjetiidwurden, dy't in (ynkorporarre) objekt by har ha. Yn de foarbylden by de accomplishments lei de saak der wat oars hinne: dêr waard yn 'e foarbylden altyd in objekt by jûn. En dat koe ek net oars; krekt dat objekt makke dat accomplishments as ôfsletten kwalifisearre wurde kinne. Dat hat te krijen mei in eigenskip fan aspekten dy't better net te witten troch Verkuyf (1972) as earste op it aljemint brocht is, te witten harren komposysjonaliteit. It ferskynsel hâldt koartsein yn dat it troch de VP oantsjutte barren ôfsletten is, at it objekt³ ek as ôfsletten, as begrinzge⁴ beskôge wurde moat. In objekt is begrinzge at der in determinator of kwantor⁵ foar stiet dy't de samling troch it haadwurd oantsjutte foarkommens einich makket (sjoch bygelyks Carlson 1981, 17). En dat is by al dat soarte fan eleminten it gefal: wat jo foar bygelyks *beam/beammen* ek sette, it oantal wurdt der einich fan: *de beam, in beam, dy beam, har beam, eltse beam, fjouwer beammen, dy beammen, guon beammen, alle beammen*. Dat is fan dy gefolgen, dat we yn (39)

- (39) a. Gurbe kapt {de, in, dy, har, eltse} beam om
 b. Gurbe kapt {fjouwer, dy, guon, alle} beammen om

hieltyd te krijen ha mei in ôfsletten barren. It aspekt is dêrmei *terminatyf* wurden. De mooglikheid fan it taheakjen fan bepalings as *yn trije oeren* jout dêr stipe oan.

Ik sei al dat it begrinzge wêzen fan it objekt ôfhong fan 'e oanwêzigens fan in determinator of kwantor. Dat suggerearret dat weilitten fan in determinator of kwantor in ûnbegrinzge objekt, en fierder fanwegen de komposysjonaliteit *duratyf* aspekt bewurkmasterje kin. En at jo in determinator of kwantor weilitte, dan hâlde jo om sa te sizzen in keal nomen oer.

Om de eigenskippen fan keale nomina te ûndersykjen kinne we it bêste begjinne by de net-telbere haadwurden. Keale stofnammen as *wetter* steane bekend om in eigenskip dy't faken oantsjut wurdt as kumulative referinsje (Quine 1960) of partitiviteit (Carlson 1981). At jo fan in mannichte wetter wat ôf dogge, hâlde jo likegoed wetter oer. Jo soene dêr yn prinsipe mei trochgean kinne, hieltyd hâlde jo wetter. Jo komme miskien pas yn 'e swierrichheden at jo op 't lêst noch ien molekúl oer ha, mar dat is earder in filosofysk as in lingwistysk probleem. De oare kant út jildt itselde: foegje wetter by wetter en it resultaat is wetter. Jo soene dêr yn prinsipe ek ûneinich mei trochgean kinne. Dat sadwaande is in sin as

- (40) Boukje drinkt wetter

net ôfsletten en hat om dy reden duratyf aspekt.⁶

Hoe hâlde en drage telbere haadwurden har yn dit ferbân? At jo fan in útdrukking as *in beam* hieltyd wat ôfhelje, hâlde jo, oars as mei wetter, op 't lêst wat oer dat jo gjin 'beam' mear neame kinne, mar op 'en heechst 'stobbe' of sa. Ek by ta-

foegjen - dat nammers yn 'e praktyk hielendal net mooglik is - geane jo op in stuit oer de grinzen fan *in beam* hinne. Kinne telbere haadwurden dan hielendal net de eigenskip fan kumulative referinsje of partitiviteit útdrukke? Ja, dat kin al. Net troch in keal inkealdtal lykas by de stofnammen, want dat is ûngrammatikaal:

- (41) *Ik sjoch beam
(42) Ik sjoch wetter

Wol troch in keal meartal te brûken:

- (43) Ik sjoch beammen

In keal meartal as *beammen* hat yndied de al neamde eigenskippen: dogge jo der beammen ôf of by, dan is noch altyd 'beammen' it resultaat. En yndied is dat it wat wy yn 'e measte ús bekende talen sjogge at tiidwurd-objekt-kombinaasjes in duratyf aspekt krije. Troch it objekt net te foarsjen fan in kwantor of wat soartgelikens⁷ krijt it wat ûneinichs, of faaks better, it is foar einigens net spesifisearre, en dêrtroch krijt ek it barren wat ûneinichs, of wer better sein, wurdt oer it ophâlden dêrfan neat meidiel.

Om in ûnbegrinzge barren út te drukken is it dus nedich dat it objekt ûnbegrinzge is, en dat kin wer at dat objekt om samar te sizzen keal is. Oant safier ha wy sjoen dat dêr in *syntaktyske* oplossing foar keazen wurde kin, mei allinnich in apart objekt yn it iental by net-telbere en allinnich in meartal by telbere haadwurden. Foarbylden fan talen dêr't it sa regele is binne it Hollânsk en faaks ek it Grinslânsk⁸:

- (44) Haile familie blifft te eerbeien eten
(Schuurman 1987, 189, sin 34)
(45) a. ... aan het soep eten
b. ... aan het erwtjes doppen
(Paardekooper 1958, 79)
(46) Het mosselen eten door Jan
(Van Haaften en dy 1985, 68, sin 5a)

Om kealens te berikken is der lykwols noch in mooglikheid. In keal telber ientalich haadwurd mei dan net as los objekt foarkomme kinne (sjoch de ûngrammatikalens fan (41)), sa'n foarm is wol talitten as lid fan in gearsetting. Yn wurden komme ommers útsoarte gjin kwantors ensfh. foar. Gjinniget dus dat der ek talen besteane dêr't sa'n *morfologyske* oplossing mooglik is. En sa't wy earder al sjoen hawwe, liket it Frysk sa'n taal te wêzen.⁹ Semantysk liket it elemint *jerappel* út *jerappeldolle* dan ek itselde effekt te hawwen as *aardappelen* yn it Hollânske *aardappelen rooien*. Troch de komposysjonaliteit smite beide VP's duratyf aspekt op.¹⁰

Dat aspekt stiet nei myn betinken oan 'e basis fan 'e spesjale semantyk fan yn-korporaasjetiidwurden, sa't Mithun dy bygelyks yn 'e yn it begjin fan dit stik oanhelle sitaten beskreaun hat. Ynkorporaasje ymplisearret automatysk in keale foarm fan it objekt, en dat hâldt wer yn dat dat net-spesifyk en bygelyks ek net te

tellen is. Troch de sa troch komposysje ûntstiene durativiteit kinne jo yndied prate fan "ongoing activities".

Mithun neamt noch in eigenskip fan ynkorporaasjetiidwurden, nammentlik dat se oer it generaal "habitual" of sels "institutionalized activities" oantsjutte. Mar dat is ek ôf te liden fan 'e durativiteit. It is al langer bekend dat ûnbegrinzge, trochgeande aksjes maklik liede kinne ta in iterative ynterpretaasje. En ôfhinklik fan bygelyks faktors as tal of regelmjittigens fan 'e werhelling is it mar ien stap fierder om dy hanneling as habitueel te beskôgjen. Lykwols, sa't Comrie (1976, 28) beklammet, wurdt dy lêste stap inkeld oproppen troch de tafallige situaasje; it is in konseptuele en gjin linguïstyske eigenskip. Dat jildt útsoarte noch sterker foar gewoanten dy't in ynstitúsjonalisearre komponint ynha, lykas by beropsmjittich wurk.

Habituele eigenskippen binne dus net it needsaaklike gefolch fan nomenynkorporaasje. Ferlykje bygelyks dizze ienfâldige sintsjes:

(47) Jan fytsmakket.

(48) Pyt blomkesiket.

Foarbyld (47) krijt lichtwol de ynterpretaasje dat Jan fytsmakker fan berop is; mei in stikkene fyts is it ommers almeast sa dat er yn in fytsmakkerij reperearre wurdt. Dat dat habituele lykwols net ferplichte is, kin men ôfnimme oan in situaasje fan bygelyks in ploechje managers dat mei de fyts in wike op oerlibbingstrektocht is, en dêr't ôfpraat wurdt:

(49) Klaas fytsmakket hjoed en Lammert moarn.

It kin dan sels sa wêze dat der dy dagen gjin fyts stikken rekket. Mooglik tsjut Mithun ek op sa'n soarte situaasje at sy it hat oer in "projected activity".

Hiel oars leit it mei de aktiviteit fan it blomkesykjen. Sin (48) mist yn earste ynstânsje dêrom de habituele lêzing, al is dêr fansels ek wol wer in situaasje te betinken dat dy wol optwongen wurdt. Dat habitualiteit net ôfhinget fan ynkorporaasje mar folle mear fan durativiteit yn it algemien, kin men bygelyks ek ôfnimme út it Hollânske

(50) Jansen teelt champignons

dat ek troch de tafallige maatskiplike konstellaasje in sterk habitueel-beropsmjittige konnotaasje opropt.

It is njonkenlytsen dúdlik, dat in aspektuele analyze in tal eigenskippen fan nomenynkorporaasje ferklearje kin. Ien mooglik nijsgjirrige ymplikaasje soe ik ta beslút noch behannelje wolle, ek al moat dy needsaaklikerwize nochal in spekulatyf karakter ha.

Mithun (1984) dielt it ferskynsel op grammatikaal-pragmatiske grûnen yn yn fjouwer typen, dy't der hjir fierders net safolle ta dogge. It opmerklike is al, dat se type I, it meast ienfâldige gefal dêr't it Frysk ek foar it grutste part ûnder liket te fallen, ûnderferdielt yn twa subtypen: "composition by juxtaposition" en

”morphological compounding”. Dat lêste soene we it Frysk ûnder beflappe kinne. It oare subtype omskriuwt Mithun as:

”a construction in which a V and its direct object are simply juxtaposed to form an especially tight bond. The V and N remain separate words phonologically; but as in all compounding, the N loses its syntactic status as an argument of the sentence, and the VN unit functions as an intransitive predicate” (Mithun 1984, 849)

Mithun jout dus fonologyske argumenten dat it tiidwurd en it objekt hjirre noch aparte wurden binne, ek al binne se dan al hyltyd adjasint oan inoar.

Wat no it ûndersykjen wurdich liket, is, oft Mithun har ”juxtaposition” gefallen identifisearre wurde kinne mei de net-ôfsletten konstruksje sa’t dy him yn bygelyks it Hollânsk oppenearret. Yn beide lykje de objekten as selsstannige wurden te fungearjen. Mithun jout lykwols ek argumenten dy’t mear op in beskaat morfologysk karakter fan ’e ferbining wize: adjasinsje fan it objekt oan it tiidwurd (”juxtaposition”) en it feit dat de tiidwurd-objekt-kombinaasje him as in yntransityf tiidwurd hâldt en draacht.

Mar neffens de teory fan Hopper & Thompson (1980) is dat oars krekt wat jo ferwachtsje soene. Sy hâlde út dat aspekt ien fan ’e faktors is dy’t ynflloed ha op transitiviteit, en wol sa dat durativiteit lykop rint mei yntransitiviteit. Foar dy stelling bringe se flink wat, benammen morfologyske, data út in grut tal talen by.

No hat it Hollânsk net sa’n rike morfology dat dy korrelaasje fuortendaliks oantoand wurde kin, mar wat jo yn alle gefallen al konstatearje kinne, is, dat der mei de kombinaasje fan tiidwurd en ûnbegrinzge objekt yn it ús wat bekendere slach talen wat te rêden is. Roberts (1987) komt bygelyks ta de konklúzje dat de objekten fan activities kwa tematske rolle gjin tema’s wêze kinne. Syn wiidweidige en oars tige nijsgjirrige argumintaasje freget tefolle romte om hjir op yn te gean, mar ien oansprekkend feit dat er nei foaren bringt, is, dat yn in morfologysk tige rike taal as it Finsk datsoarte objekten gjin gewoane akkusatyf-, mar partityffal sjen litte. Sa’n ferskil oppenearret him morfologysk yn it Hollânsk net, mar dêr liket kwa kasus ek wat te rêden te wêzen. Yn nominalisaasjes moat dêr it objekt achterop set wurde yn in PP:

- (51) a. *Het die mosselen eten door Jan
b. Het eten van die mosselen door Jan

De standertanalyse soe wêze dat dat bart omdat it objekt fan it nominalisearre tiidwurd gjin kasus mear krije kin.¹¹ Yn dat ljocht is it dan lykwols eigenardich dat krekt ûnbegrinzge objekten dêr in útsûndering op binne; syen kinne kreas op har rjochtlik plak lofts fan it tiidwurd stean:

- (52) Het mosselen eten door Jan

Merk op dat objekt en tiidwurd hjir boppedat ek noch kreas adjasint binne. Dat binne se ek ferplichte at jo mei saneamde scrambling oan ’e gong geane:¹²

- (53) a. ... dat Jan vandaag mosselen eet
 b. *... dat Jan mosselen vandaag eet

Begrinzge objekten kinne hjir wol nei foaren:

- (54) ... dat Jan die mosselen vandaag eet

Dochs liket it plaatsje net sa moai as dat jo it graach hawwe wolle soene, al least de adjasinsje kin wol tebrutsen wurde troch bygelyks topikalisaasje:

- (55) Koffie drinkt men op dat kantoor om 10 uur

It liket my dúdlik ta dat yn dizze kwestje oer alle boegen mear ûndersyk nedich is. In earsten betingst dêrfoar is fansels in yngeande kunde fan 'e oanbelangjende "eksoatyske" talen. Mocht lykwols myn spekulaaasje útkomme dat Mithun har subtype "composition by juxtaposition" lyk te slaan is mei de hjirfoar behannele kombinaasje fan in tiidwurd en in los, keal objekt, dan soe ik der foar pleitsje wolle om de term "nomenynkorporaasje" te reservearjen foar dy konstruksje dêr't it nomen ek morfologysk gearset mei it tiidwurd. Dy konstruksje moat dan identifisearre wurde op formele grûnen, want sa't we yn dit artikel sjoen ha, aspektueel-semantysk binne de beide farianten, as gefolch fan harren mienskiplike keale objekt, út itselde nêst bret.

NOATEN

- * Ik tankje hjirby Jarich Hoekstra foar syn opmerkings by in eardere ferzje.
1. Sjoch foar in soartgelikens effekt yn it Ingelsk bygelyks Tenny (1987, 198) mei it sinnepear
 (i) ?Keith climbs a tree
 (ii) Keith climbs a tree every morning.
 2. Sjoch Dahl (1981) foar in oersjoch fan 'e terminologyske ûnwikkeling yn ferbân mei it ûnderskied.
 3. Omdat ik yn dit stik allinne ynkorporaasje fan objekten behannelje, hâld ik my oan dy funksje. De saak leit lykwols komplisearder, sjoch û.o. Verkuyl (1972).
 4. Yn 'e Ingelsktalige literatuer komme jo al least de terms "bounded" of "delimited" tsjin.
 5. De krekte status fan datsoarte eleminten, en bygelyks de fraach oft se ta ien kategory gearflapt wurde kinne, lit ik hjir gewurde.
 6. It foarbyld suggerearret dat ynkorporaasje, al least yn finite konteksten, yn it Frysk net ferplichte is. Nei alle gedachten is dat ek sa, my liket in sin as (ii) al least goed mooglik:
 (i) Boukje wetterdrinkt minutenlang
 (ii) Boukje drinkt minutenlang wetter
 Wat hjir oars trochhinne fytst is it ferskynsel dat stofnammen, en ek keale meartallen, winliken ambigu binne tusken in genearyske en in eksistinsjele lêzing (sjoch dêroer bygelyks Carlson 1977 of Chierchia 1985). Ik gean op dy kwestje fierders net yn.
 7. Sjoch hjirfoar útstellen fan byg. Cartwright (1979, 406) en Dowty (1979, 85).
 8. Neffens de data dy't Schuurman (1987) en Schuurman & Wierenga (1986) jouwe, soe it Grinslânsk dêrnjonken ek wolris it foldwaan ha kinne oer de hjirnei te besprekken morfologyske oplossing. De kwestje fertsjinnet neier ûndersyk.

9. Guon lêzers sille miskien opponearje dat yn it Hollânsk ek wol de morfologyske oplossing, en dêrmei nomenynkorporaasje, mooglik is, ôfgeande op it foarkommen fan bygelyks tiidwurden as *stofzuigen* of *boekbinden*. Sokke formaasjes binne yn it Hollânsk lykwols net produktief. Boppedat kinne se faak net yn finite foarms, en at dat al bart, dan wurde se swak bûgd (*stofzuigde* ynsteede fan *stofzoog*). Dat leit yn it Frysk allegearre folle regelmjittiger. Sjoch oer de Hollânske NV-gearsettings bygelyks Booij (1989).
10. Men soe jin yntinke kinne dat net-telbere haadwurden, dy't keal altyd yn it inkeltdal stean kinne, en dêr't ynkorporaasje dus net sa simpel fan oantoand wurde kin, yn it Frysk, krektlyk as yn it Hollânsk, net ynkorporearje. In botte generalisearjende opsje soe dat lykwols net wêze. Ik gean der dêrom fan út dat it Frysk wat ynkorporaasje oanbelanget gjin ûnderskied makket tusken telbere en net-telbere haadwurden. Dat wurdt bygelyks stipe troch V2-ferskynsels:
 - (i) a. De jonges bierdronken ta de nacht út.
 - b. *De jongens bierdronken de hele nacht.
11. Sjoch bygelyks de strekking fan Van Haaften en dy (1985) en Zubizarreta & Van Haaften (1988), dy't nei myn smaak oars wat al te maklik hinne stappe oer de ferskillen yn mooglikheden fan begrinzge en ûnbegrinzge objekten oan 'e lofterkant fan it nominalisearre tiidwurd.
12. Unbegrinzge objekten sille it einpunt útmeitsje fan in presupposysjonele hiërargy sa't dy te finen is yn Bennis (1986, 223). De skaal jout oan hokker soarte fan objekt it maklikst nei lofts, en dus by it tiidwurd wei, skowe kin. It soarte dat dat it minst wol binne de net-spesifike yndefinite NP's.

BIBLIOGRAFY

- Baker, M. (1988)
Incorporation: a theory of grammatical function changing. Chicago, University of Chicago Press.
- Bennis, H. (1986)
Gaps and Dummies. Dordrecht, Foris.
- Booij, G. (1989)
 'Complex verbs and the theory of level ordering'. Yn: G. Booij & J. van Marle (útj.), *Yearbook of Morphology 2*. Dordrecht, Foris, 21-30.
- Carlson, G. (1977)
 'A unified analysis of the English bare plural', *Linguistics and Philosophy 1*, 413-456.
- Carlson, L. (1981)
 'Aspect and quantification'. Yn: Tedeschi & Zaenen (útj.) (1981), 31-64.
- Cartwright, H.M. (1979)
 'Some remarks about mass nouns and plurality'. Yn: F.J. Pelletier (útj.), *Mass terms: some philosophical problems*. Dordrecht, 31-46.
- Chierchia, G. (1985)
 'Formal semantics and the grammar of predication', *Linguistic Inquiry 16*, 417-443.
- Comrie, B. (1976)
Aspect. Cambridge, Cambridge University Press.
- Dahl, Ö. (1981)
 'On the definition of the telic - atelic (bounded - nonbounded) distinction'. Yn: Tedeschi & Zaenen (útj.) (1981), 79-90.
- Dowty, D.R. (1979)
Word meaning and Montague Grammar. Dordrecht, Reidel.
- Haaften, T. van en dy (1985)
 'Nominalisaties in het Nederlands', *GLOT 8*, 67-104.
- Hoeksema, J. (1984),
Categorial Morphology. Diss. R.U. Groningen.

- Hopper, P.J. & S.A. Thompson (1980)
 'Transitivity in grammar and discourse', *Language* 56, 251-299.
- Mithun, M. (1984)
 'The evolution of noun incorporation', *Language* 60, 847-894.
- Paardekooper, P.C. (1958)
ABN-spraakunst. Voorstudies II. Den Bosch, Malmberg.
- Quine, W.V. (1960)
Word and object. Cambridge (Mass.).
- Roberts, I. (1987)
The representation of implicit and dethematized subjects. Dordrecht, Foris.
- Rosen, S.R. (1989)
 'Two types of noun incorporation: a lexical analysis', *Language* 65, 294-317.
- Sadock, J.M. (1980)
 'Noun incorporation in Greenlandic: a case of syntactic word formation', *Language* 56, 300-319.
- Sadock, J.M. (1986)
 'Some notes on noun incorporation', *Language* 62, 19-31.
- Sapir, E. (1911)
 'The problem of noun incorporation in American language', *American Anthropologist* 13, 250-282.
- Schuurman, I. (1987)
 'Incorporation in the Groningen dialect'. Yn: F. Beukema & P. Coopmans (útjs.), *Linguistics in the Netherlands 1987*. Dordrecht, 185-194.
- Schuurman, I. & A. Wierenga (1986)
 'Syntactische nomen-incorporatie bij infinitieven en deelwoorden'. Yn: C. Hoppenbrouwers en dy, *Proeven van taalwetenschap. Ter gelegenheid van het emeritaat van Albert Sassen*. Groningen, Nederlands Instituut R.U.G. [= *TABU* 1986], 339-350.
- Tedeschi Ph.J. & A. Zaenen (útjs.) (1981)
Syntax and Semantics, Vol. 14. Tense and Aspect. New York ensfh., Academic Press.
- Tenny, C.L. (1987)
Grammaticalizing aspect and affectedness. Diss. MIT.
- Vendler, Z. (1967)
Linguistics in Philosophy. Ithaca, New York, Cornell University Press.
- Verkuyl, H.J. (1972)
On the compositional nature of the Aspects. Dordrecht, Reidel.
- Verkuyl, H.J. (1989)
 'Aspectual classes and aspectual composition', *Linguistics and Philosophy* 12, 39-94.
- Williams, E. (1981)
 'On the notions 'lexically related' and 'head of a word'', *Linguistic Inquiry* 12, 245-274.
- Zubizarreta, M.L. & T. van Haaften (1988)
 'English *-ing* and Dutch *-en* nominal constructions: a case of simultaneous nominal and verbal projections'. Yn: M. Everaert en dy (útjs.), *Morphology and Modularity*. Dordrecht, Foris, 361-393.

